

Kleyn schreef een brochure, een geharnaste brochure, een geweldig gedocumenteerd pleidooi: „Algemeene Kerk en plaatselijke gemeenten”; een stuk dat eigenlijk tegen de professoren Rutgers en jhr. De Savornin Lohman was gericht. Men verhaalt, dat de afgedrukte vellen dezer studie van den lateren prof. Kleyn aan de leden van den Hoogen Raad zijn gezonden, en dat deze studie de oorzaak is geweest, dat Dr. Kuyper zijn proces verloor.

Het is dikwijls niet plezierig een proces te verliezen, maar in die felbewogen dagen zette dit verlies bij de verliezende partij zeer kwaad bloed, en — men blijft maar een mensch, of een paar menschen! — toen er gelegenheid kwam om op hun beurt een hak te zetten aan de Ned. Herv. Kerk (in doleerende couloirs „het genootschap” genaamd), toen grepen radicalen en antirevolutionairen in den Amsterdam-schen gemeenteraad die gelegenheid dankbaar en ootmoedig aan, en — prof. Muller werd het kind van de rekening. Prof. Knappert, de andere kerkelijke hoogleraar was overleden, en op voorstel van de heeren Wormser en Heineken besloot de Amsterdamsche gemeenteraad de vacature niet te vervullen. Als de N.H. Synode er prijs op stelde, dat hare aanstaande predikanten in Amsterdam studeerden, dan kon zij zelve de hoogleraren betalen. Maar de Synode bleef er koud onder — de hervormde studenten verhuisden uit Amsterdam en prof. Muller werd 1 Jan. 1895 op wachtgeld gesteld. Alles samen kleine politiek; wat nu wel erkend zal worden.

Nu willen we dit relaas niet op zijn historische juistheid beproeven.

We kunnen het hier wel zonder geschiedkundige rechtzetterij stellen.

Het stuk veroordeelt zichzelf reeds voldoende.

De „doleerenden” zouden aan de Hervormde Kerk een hak hebben gezet, zoo luidt de beschuldiging, door in den gemeenteraad eraan te hebben meegewerkt, dat de kerkelijke leerstoel, door Prof. Knappert bezet, na zijn overlijden niet langer uit de gemeentekas werd betaald.

Was dit besluit logisch of niet?

Indien de gemeenteraad het seminarie der Ned. Herv. Kerk bekostigde, was hij zedelijk verplicht ook seminaria of leerstoelen van andere kerkelijke gezindten in stand te houden.

Als hier van schuld sprake is, kan die alleen liggen bij de Ned. Herv. Kerk, die er blijkbaar geen prijs op stelde haar eigen hoogleraren te bezoldigen.

Maar het treurigste komt nog.

Men zou zoo denken: de eerste kerkelijke leerstoel, welke er aan de andere openbare Universiteiten openkwam, zal de Synode der Ned. Herv. Kerk nu wel voor Prof. Muller bestemmen.

Doch wat wil het geval?

Inderdaad ontstaan er vacatures en wel in zulke vakken, waarin Prof. Muller vroeger doceerde.

Maar de Synode der Ned. Herv. Kerk liet Prof. Muller in nachtgewaad staan en benoemde de hoogleraren Daubanton, Aalders, Slotemaker de Bruïne.

Nu kan men er verschillend over oordeelen of de Synode der Ned. Herv. Kerk zedelijk verplicht was Prof. Muller weer een kathedraal te bezorgen, ook waar hij bleek geen eerste rangs-dogmaticus te zijn.

Maar men schrijve niet met krijt achter den naam der „doleerenden”, wat men alleen de Hervormden zou kunnen aanrekenen.

De N. R. Ct. greep de verkeerden.

Zal zij dit ook erkennen?

HEPP.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LI.

II. Het tweede ongerief, waarover Dr. Kuyper in Confidentie klaagt is: den persoonlijkken aanvaller kan ik niet afslaan.

Hij beweert, dat hij sedert een viertal jaren blootstaat aan een onedelmoedige verguizing. Dat men het voor hem opnam was wel een witte raaf. Gunning sprong tot tweemaal toe openlijk voor hem in de bres. Van de gescheiden broeders ontving hij gewaardeerde sympathie. Ook Dr. Hoedemaker bleef houw en trouw, ten spijt van een verschil waartoe uiteenlopende persoonlijkheid onontwikkeld drong. In de Vox studiosorum nam een tweetal studenten het voor hem op. En — last not least — Groen toonde hem in mannetrouw den adel van zijn karakter. Wat aan andere broeders publicisten min edels ontglipte wilde hij liever vergeten dan vermelden. Tot zelfs de „Etenaard sanglant” van Dr. Bronsveld (Stemmen, 1873, blz. 73), hoe onkiesch en moeilijk verdedigbaar ook voor den Heer, werd van harte, om Zijns naams wil, vergeven.

Maar wat een reeks moderne predikanten over Dr. Kuyper hadden durven neerschrijven in bladen, maandschriften en brochures, was beneden alle kritiek. Naar de wijze les van zijn leermeester M. de Vries gaf hij daarop dan ook geen antiekritiek.

Doch al zou antiekritiek, ook naar de Vries' bedoeling, soms plicht zijn geweest, de anonymiteit van het redacteurschap legde stilzwijgen op.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De elsch der solidariteit.

In onze dagen, waarin de financiële nood de verkregen arbeidsverruiming bedreigt, en vermeerdering van werkduur en vermindering van werkloon aangekondigd wordt, klinkt in luide klanken de socialistische lokstem tot de christelijke arbeiders, dat zij feitelijk aan die zijde thuis hooren, en zich met hun roode lotgenooten zoo spoedig mogelijk moeten vereenigen. Dit is, zoo roept men, een eisch van gemeenschap, en van solidariteit, en vooral doet die laatste lenze tegenwoordig weer opgeld. Is nu die lenze waarachtig? Hooren arbeiders bij arbeiders, en patroons bij patroons, onverschillig van welke richting men is, en welk geloof men belijdt? Op die vraag wordt het antwoord ons spoedig duidelijk, als we ons rekenschap geven van wat de eisch der solidariteit inhoudt. Het woord solidariteit is afgeleid van het latijnsche woord solidus, dat dicht, vast, samengedrongen beteekent, en waarvan wij nog ons woord solide hebben, en het wil dus zeggen, dat de onderscheiden deelen niet los naast elkaar staan, doch zich aaneensluiten tot een vast geheel. Solidariteit tusschen menschen is dus de saamhorigheid van de menschelijke personen en de gemeenschap met elkander, en die is in het algemeen slechts te verklaren op de basis der Heilige Schrift.

In welk opzicht?

Wel, de Schrift leert ons, dat God de menschen niet als losse individuen naast en vreemd van elkaar geschapen heeft, doch als een geheel, want: „Hij heeft uit een bloede het gansche geslacht der menschen gemaakt”. Wij hebben allen één vader. Wij zijn van één geslacht. Er is een onverbrekelijke band, die zich om alle menschen slingert, en ons lotgemeen maakt met den eersten Adam, en krachtens die schepping uit één is er een groote, niet te loochenen verwantschap onder alle menschen.

Die verwantschap valt weg bij de Evolutie-leer. Dan toch staat aan het begin der historie niet een door God geschapen menschenpaar, waaruit het gansche menschelijke geslacht zich organisch ontwikkelt, maar dan zijn door ontwikkeling uit het lagere losse individuen tot menschen geworden, en is de eenheid onmogelijk meer te handhaven. De volkeren en rassen staan dan feitelijk los naast elkaar, en wel predikt men nog de een of andere gemeenschap, maar een principiële grondslag om deze op te bouwen ontbreekt.

Daarom kan het ook niet bevreedend, dat buiten den kring der bijzondere openbaring, waar het scheppingsverhaal niet wordt gekend of geloofd, de solidariteit en saamhorigheid van alle menschen keer op keer is miskend. De Grieken b.v. hielden zichzelf voor de echte en ware menschen, en zagen uit de hoogte neer op de barbaren, welke ze eigenlijk niet als menschen beschouwden. Bij de Indische volken kende men en kent men nog vier klassen van menschen, welke elk hun eigen oorsprong en geboorte hebben. In latere tijden zijn er menschen geweest, die verschillende stamvaders der menscheid aannemen en tot op dit oogenblik zien velen in het groote rassensverschil en in de diepe kloof, die b.v. de beschaafted naties van de onbeschaafde scheidt, een onoverleghbare veroordeeling van de eenheid van ons menschelijk geslacht.

Dit probleem is ook niet gemakkelijk.

Dr. Kuyper wijst dan op drie voorbeelden van persoonlijke aanval: de Zeister Conferentie, het Diaconie-Weeshuis en de Vaccinekwestie.

De laatste twee kunnen we, als voor den tegenwoordigen tijd minder belangrijk, in deze Bibliografie verder laten rusten. De Zeister Conferentie echter verdient onze bijzondere aandacht, omdat ze in de ziel van Dr. Kuyper de breuke gaf (met de ethische richting, waar hij dusver toe overhelde (zie De Heraut 27 Febr. 1916, de meditatie: „Dit is Gods vinger”).

De Rijnische provinciale Synode besloot in 1868, dat er een plechtige gedachtenis zou worden gevierd van de op 3 November 1568 in Wezel vastgestelde kerkenordening. Afgevaardigden uit Duitschland en Nederland kwamen daartoe in Wezel bijeen op 3 en 4 November 1868. Aan het einde van dit jubileum werd voorgesteld een Duitsch-Nederlandsche Predikantenconferentie in het leven te roepen. In een daartoe benoemde Commissie werden voor Nederland gekozen Ds Chantepie de la Saussaye van Rotterdam, Ds Heldring van Hemmer, en Ds Brandt van Amsterdam.

In October 1869 werd de proeve te Wezel hernieuwd, en refereerden daar Prof. Hofstede de Groot van Groningen en Ds J. J. van Toorenbergen van Rotterdam, die vervolgens ook in het moderamen gekozen werden.

Het oorlogsjaar verijdelde een voorgenomen conferentie.

Maar in 1871 werd de samenkomst gehouden te Emden, waar in 1571 de eerste Synode der Nederlandsche Gereformeerde Kerken vergaderd was geweest. Professor Hofstede de Groot presideerde er.

Dit verschil schijnt met de eenheid in strijd.

Bij deze groote en diepe differentie onder de volken is de solidariteit schijnbaar niet te handhaven, want wat is het verschil in zeden en opvattingen groot! Wat is het eene ras geestelijk ver van het andere verwijderd! Wat is de breuke tusschen de rassen diep, en de afstand tusschen een hoogstaand cultuurvolk en een cultuurloozen stam van binnen-Afrika is zoo wijd en groot, dat aan eenheid en verwantschap schijnbaar niet valt te denken.

En toch is die gedeeldheid uit de eenheid voortgekomen.

Toch is er oorspronkelijk geen verwijdering maar de nauwste gemeenschap, en pas bij Babel vangt het splitsingsproces aan, dat de menscheid uit elkaar geslagen en over de wereld verspreid heeft. Onze historie is met de eenheid begonnen, en die verwantschap is bij diepere beschouwing nog wel op te merken. Er is eenheid in de menschelijke structuur en lichaamsbouw. Er is eenheid in de moreele beseffen, die de gansche menscheid eigen zijn. Er is eenheid in de consciëntie en het gods-besef. Er is eenheid ook in de taal, welke het bezit is van allen. De afstand tusschen culturen en natuurmensch moge groot zijn, maar hij is niets bij de kloof tusschen mensch en dier, en de werkelijkheid bevestigt de waarheid der Schrift, dat wij allen uit een bloede voortgekomen zijn.

Daarom staan de menschen niet los naast elkaar. Wij hebben allen met elkaar te maken.

De wet der solidariteit bindt ons, en de Kaïnstaal: Ben ik mijns broeders hoeder? past in den mond van geen mensch. Wij kunnen in koud egoïsme de heilige roeping tegenover den naaste ontkennen, en ons in de engte van zelfzucht terugtrekken, doch dan vergrijpen wij ons aan de saamhorigheid, die de geheele menscheid tot een geheel maakt, en zijn ontrouw jegens den plicht, welke ons van Godswege werd opgelegd.

Die solidariteit nu werkt in alles door.

Zij is een gemeenschap, die het leven bepaalt. Zij doet zich gelden in zegen en vloek, in gerechtigheid en zonde, in schuld en straf, en op dit laatste terrein is er een eenheid, die benaauwt. In den eersten mensch zijn allen gevallen, en Adam's zonde is tot allen doorgestaan, en nog altijd zucht ons geslacht onder de gevolgen van de overtreding van hem, die ons hoofd was, en in wiens schuld en vloek wij allen deelen. Dat is de solidariteit der zonde. Dat is de gemeenschap der vijandschap tegen God, die alleen opgeheven kan worden door de gemeenschap met Christus Jezus, met Wien we door de toerekening Zijner gerechtigheid ten eeuwig leven solidair kunnen zijn.

Nu heeft men die solidariteit der schuld wel als onbillijk en onrechtvaardig veroordeeld en bestreden, maar wie er op let hoe kinderen deelen in den vloek en de ellende der ouders, en een volk lijdt onder het slechte bestuur van een dwaze overheid, moet deze wet erkennen, en de leer dezer solidariteit is niet hard, doch de werkelijkheid is hard, en de leer, het dogma, is er de formuleering van. In heel het leven merken we op, dat, wanneer een lid lijdt, alle leden mede lijden, en wie eerlijk de dingen onder de oogen ziet, stemt in met de uitspraak: Nous sommes solidaires, les torts de l'un retombent sur les autres, d.i.: wij zijn solidair, het onrecht van den een valt op de anderen terug.

Er zijn verschillende kringen, waarin de solidariteit bindt, en de eerste kring is het gezin.

Na lezing van het verslag dezer bijeenkomst vroeg Dr. Bronsveld in zijn Kroniek (Stemmen, 1871, blz. 1085), of deze samenkomst wel dat karakter had gehad, dat men, met het oog op 't verleden, met het oog op de historische lijn, die van Emden in 1571 getrokken is, zou mogen wenschen. Te Emden had hij b.v. den heer Hofstede de Groot met eenige trouwe volgelingen, niet verwacht. Indien er toch iemand was, die het werk, in 1571 begonnen, de grondvesting eener Nederlandsche Gereformeerde Kerk, had helpen verwoesten in ons vaderland, dan was het, schreef Dr. Bronsveld, de heer de Groot.

Het komt mij voor, dat men op een plaats, waar de herinnering aan Hermanus Modet en Gaspar van der Heiden nog leeft, niet had moeten samenkomen, om openlijk te verkondigen, dat men zoo geheel anders denkt zij. Waarlijk niet de Hoogt. De Groot had daar op den voorgrond moeten treden. Wij winnen niets door fuzie, niets door toedekken of loochenen van diepgaand verschil; wij worden eigenlijk naar den belijdenden mensch gedemoraliseerd door dat „vriendschappelijk” samenzijn met mannen, die toch niet tot de onzen behooren. Het zou mij leed doen, indien ik den schijn beliep van enghartig en onverdraagzaam te zijn; maar de waarheid is het toch, (de heer de Groot heeft het herhaaldelijk uitgesproken) dat tusschen hem en ons én in onze beschouwing van den aard eener belijdenis én in zijn christologie en leer des behouds een principiële verschil bestaat. Dat te verbloemen verraadt zwakte; dat uit te spreken en dan elkander te achten, verraadt kracht.

Aldus Dr. Bronsveld. Jammer slechts, dat hij in de volgende Kroniek een toelichting van deze woorden gaf, die veel geleek op een herroeping.

Hier vindt eenheid, v. schen mar zich één g ons natuut teit tot o nationale wij gevoel schil en band van teit in de meenschap meenschap bereikt. V dariteit. V pen zich i in de een delijk won tden en v banden le deren.

Uit dit het leven. Zij zit on individuer niet een elkaar ge staan en plaats wil anderen t roeping. v Echter kan zijn. er is ook neer alle alle kwad zondige d velenwere Jood en telkens d het Evan bewijst k komt Ch geten en.

Wij zijn God vr in practij zoeken, c te doen, dracht e Wat de Waartoe de gemes Gods Wo plicht on schoon u ons niet) en „verle nooddruf

Uit de helpen, i en het o komt het ook de rein. Da stand h kent haas zijn afzon die van elkander, doel en schappel Zoo is

Zoo heb gen. Zoo daarin h splitst, e nog sterf groote v noodig h heid ver eenigings aparte s organisa in strijd der als t ondersch ben, sch sing geó te blijve denken menigma kracht (onnoodig één bon ces hun Is dit Het s die jam die alle op om kunnen gaan, d allermin tuiging koste v

Zoo I Zij le druk, e

heid in strijd.
entie onder de
r niet te hand-
n zeden en op-
e ras geestelijk
at is de breuk
stand tusschen
n cultuurdoezen
d en groot, dat
nbaar niet valt
eenheid voort

rwijdering maar
bij Babel vangt
nenschheid uit
verspreid heeft
gonnen, en die
awing nog wel
le menselijke
eenheid in de
nenschheid eigen
ie en het gods-
aal, welke het
sschen cultuur-
maar hij is
en dier, en de
d der Schrift
komen zijn.
s naast elkaar,
s maken.
en de Kaïns-
? past in den
n in koud ego-
n den naaste
van zelfzucht
ij ons aan de
chheid tot een
ns den plicht,
legd.
door.
leven bepaalt.
vloek, in ge-
i straf, en op
ie benaauwt. In
en, en Adam's
altijd zucht ons
vertreding van
ens schuld en
solidariteit der
r vijandschap
worden door
met Wien we
eid ten eenwi-

er schuld wel
rdeeld en be-
nderen deelen
iders, en een
an een dwaze
en de leer
werkelijkheid
is er de
erken we op,
mede lijden,
oogen ziet,
sommies soli-
ur les autres.
van den een

arin de soli-
is het gezin.

inkomst vroeg
men, 1871,
dat karakter
op 't ver-
historische
ken is, zou
hij h.v. den
trouwe volge-
iemand was,
grondvesting
erk, had hel-
tan was het,
troot.

n plaats, waar
dient en Gas-
et had moeten
igen, dat men
niet de Hoogl.
moeten treden.
oor toedekken
hij worden
h gedemoral-
samenzijn met
behooren. Het
ijn beliep van
naar de waar-
oot heeft het
hen hem en
n aard eenen
r des behouds
e verbloemen
en dan elkan-

s, dat hij in
n deze woor-
eping.

Hier vindt ge de meest natuurlijke, innige en nauwe eenheid, want er is geen sterker band dan tusschen man en vrouw, en ouders en kinderen, die zich één gevoelen in de rijkste gemeenschap, welke ons natuurlijk leven kent. Voorts komt die solidariteit tot openbaring in het volk, want er is een nationale verplichting en een nationale schuld, en wij gevoelen ons als Nederlanders bij alle verschil en afstand toch saamverbonden door een band van saamhoorigheid. Er is ook een solidariteit in de kerk, waarin deze eenheid in de gemeenschap der heiligen, welke wortelt in de gemeenschap met Christus, haar geestelijk hoogtepunt bereikt. Vervolgens kennen we een sociale solidariteit, waar de onderscheidene klassen en groepen zich in eigen kring nauw aaneensluiten en zich in de eenheid van belangen één gevoelen; en eindelijk wordt de solidariteit openbaar in allerlei partijen en verenigingen, die ook min of meer sterke banden leggen en betoon van gemeenschap vorderen.

Uit dit alles blijkt, dat de solidariteit in heel het leven en onder alle menschen gevonden wordt. Zij zit ons in 't bloed. Wij kunnen niet als losse individuen naast elkaar leven. De menscheit is niet een hoop zandkorrels, maar we worden tot elkaar gedrongen, en degenen, die alleen willen staan en als andere pilaren heiligen een eenzame plaats willen innemen, zonder de gemeenschap met anderen te beoefenen, doen tekort aan de heilige roeping, welke God ons heeft opgelegd.

Echter niet altijd werkt de solidariteit goed. Zij kan zijn een macht ten goede en ten kwade, en er is ook een gemeenschap in de boosheid, wanneer alle krachten worden samengegane, en alle kwade hartstochten samenvloeien tot de eene zondige daad. Zoo is er een solidariteit in de duivelenwereld. Zoo was er een solidariteit tusschen Jood en Heiden tegen Jezus. Zoo openbaart zich telkens de solidariteit tusschen hen, welke van het Evangelie niet willen weten, en de historie bewijst keer op keer, dat, indien het er op aan komt Christus te bestrijden, alle verschillen vergeeten en Pilatus en Herodes vrienden worden.

Wij zijn geroepen tot goede solidariteit.

God vraagt van ons, dat wij onze saamhoorigheid in praktijk brengen, en de eenheid met elkander zoeken, om het kwade te bestrijden en het goede te doen, en dan ligt er in de solidariteit en een dracht een groote, niet te onderschatten kracht. Wat de eenkeling niet doen kan, kunnen de velen. Waar toe de eenlingen niet in staat zijn, vernag de gemeenschap, en tot die aansluiting roept ons Gods Woord. Tot de solidariteit in het goede verplicht ons Christus, en die gemeenschap doet Hij schoon uitkomen in het Onze Vader, waarin Hij ons niet leert bidden om „mijn“ dagelijksch brood, en „verlos mij van den Booze“, maar om onze nooddrift en onze bewaring.

Uit deze roeping om elkaar te steunen en te helpen, met elkander te strijden tegen het kwaad en het onrecht, elkanders belangen te bevorderen, komt het gansche verenigingsleven op, en vloeit ook de organisatie voort op maatschappelijk terrein. Daar is toch eenheid van belangen, leders stand heeft zijn eigen nooden. Elke groep kent haar bijzondere behoeften. Elke kring heeft zijn afzonderlijke vragen en daarom zoeken degenen, die van één stand of kring, werk of vak zijn, elkander, om met elkander te ijveren voor een doel en te streven naar de vervulling van gemeenschappelijke belangen.

Zoo is de patroonsorganisatie tot stand gekomen. Zoo hebben we middenstandsverenigingen gekregen. Zoo is de arbeidersbeweging opgekomen, en daarin heeft de organisatie zich keer op keer gesplitst, om door vereniging van allerlei groepen nog sterker te staan. Maar daarbij dringt zich deze groote vraag naar voren: als wij dan elkander zoo noodig hebben, waarom in deze organisatie de eenheid verbroken door afzonderlijke Christelijke verenigingen, en sluit de wet der solidariteit deze aparte actie niet uit? Is een aparte Christelijke organisatie niet met de heilige wet der solidariteit in strijd? Wanneer wij toch geroepen zijn om elkander als menschen te steunen en den naaste zonder onderscheid van religie of overtuiging lief te hebben, schijnt het, alsof iedere gedeeldheid en splitsing geoordeeld is, en we, om op sociaal terrein te blijven, aan een eigen christelijke vakactie niet denken mogen. En van de overzijde wordt ons menigmaal verweten, dat wij de eenheid en de kracht der sociale beweging door ons isolement onnodig breken, en met name alle arbeiders in één bond verenigd moeten zijn om met zeker succes hun strijd te worstelen.

Is dit zoo?

Het schijnt van wel, en toch is dit een schijn, die jammerlijk bedriegt. De solidariteitsroeping, die alle menschen verbindt, legt ons wel den plicht op om in die dingen, waarin wij elkander helpen kunnen en moeten, en met elkander samen kunnen gaan, de gemeenschap te bewaren, doch vordert allerminst, dat wij op 't terrein der geestelijke overtuiging aan deze eenheid zouden vasthouden ten koste van diepgaande principiële geschillen.

Zoo leert de Schrift ons ook niet.

Zij legt op den eisch tot solidariteit allen nadruk, maar zij geeft die gemeenschap terstond

prij, wanneer de verbouding tot God in het geding komt, want: „wie vader of moeder lief heeft boven Mij, is mijns niet waardig“, en: „zoo wie verlaten zal hebben huizen, of broeder, of zuster, of vader, of moeder, of vrouw of kinderen om mijns naams wil, die zal honderdvoud ontvangen“, en wil men het nog sterker: „Meent gij, dat ik gekomen ben om vrede te geven op de aarde? Neen, zeg ik u, maar veeleer gedeeldheid; want van nu aan zullen er vijf in een huis verdeeld zijn, drie tegen twee en twee tegen drie“.

Welnu, niet anders staat het op het terrein der sociale actie, want deze is niet van de geestelijke overtuiging los te maken. Het is niet waar, dat deze actie alleen zich zou bemoeien met stofelijke vragen, en van de religieuze en morele gezindheid geheel onafhankelijk zou zijn, want bij de bestrijding van maatschappelijke misstanden, en bij het ijveren voor rechtvaardige regelingen komt het er alles op aan, hoe wij dat leven bezien, en naar welke ordinarissen wij zoeken te wandelen. Het is van het meeste gewicht, welke onze beschouwing is over gezag en gehoorzaamheid, over arbeid en loon, over overheid en onderdanen, over onrecht en wanverhoudingen, en al deze dingen dwingen ons telkens weer tot het innemen van een vast, belijnd standpunt.

De sociale vraag is ten diepste geen broodvraag. De sociale actie mag niet opgaan in loonstrijd.

Zij moet zijn een ijveren voor en een zoeken van het recht, en waar voor den Christen het recht de gerechtigheid Gods is, en hij in de sociale ellende de gevolgen der zonde ziet, kan hij zijn christelijke overtuiging niet op zij zetten, evenmin als de Marxist de zijne.

Ook deze kan de eenheid niet vasthouden.

Ook deze voelt zich in een neutrale organisatie niet thuis. Hij moet vrij baan hebben voor eigen inzichten, en organiseert zich in die verenigingen, die staan op de basis van den klassenstrijd, maar heeft dan ook allerminst het recht om den christelijken arbeiders te verwijten, dat zij de gemeenschap met hem niet bewaren en een eigen actie op eigen principiële standpunt voeren.

Hier is splitsing niet te voorkomen.

Zij is eisch van de diepste overtuiging.

Zij is roeping krachtens Gods Woord, en hoe vreemd het ook moog klinken, zij is ook een eisch van solidariteit. Van solidariteit? Ja, want de christenen hebben een roeping tegenover elkander, en zijn van Godswege gehouden elkander te steunen en de gemeenschap der heiligen te betrachten, en deze solidariteit is de hoogste. Zij gaat boven de algemeen-menselijke uit. Zij moet altijd aan de natuurlijk menselijke gemeenschap voorafgaan, en als God ons voor de keus stelt de eerste of de laatste, hebben wij de eerste te kiezen: uw volk is mijn volk en uw God is mijn God.

Zoo staat het ook op sociaal terrein.

Ook daar moet de wet der christelijke solidariteit, die de belijders van eenzelfde Evangelie samensnoert en tot een strijd verbindt, in praktijk worden gebracht, en degenen, die Christus erkennen als hun Heer en Koning, hebben elkander in geestelijke eenheid te zoeken en te helpen. Zij mogen niet verre van elkander blijven staan. Zij zijn ook in dezen elkanders leden. Zij hebben om Christus' wil tegenover elkaar solidair te zijn, en ziet daar niet alleen het recht maar tevens de plicht tot eigen christelijke organisatie gegeven.

Deze actie vloekt niet met de solidariteitswet.

Zij laat een eenheid los, die niet gehandhaafd kan blijven en daarom valsch zou worden, maar brengt tevens 'n andere en hoogere solidariteitswet in toepassing. En zeker, dan kan er op enkele punten, waarin het beginsel niet in het gedrang komt, wel gelijkheid van handeling zijn, maar van een fusie kan en mag nooit sprake wezen.

Daarvoor belijden wij het Christelijk beginsel. Daarvoor willen en moeten wij met Christus solidair zijn, en deze solidariteit is de hoogste, welke er is, en moet beheerschen al onze eenheid en gemeenschap. En wie deze solidariteit vasthoudt geeft zijn oor niet aan de lokstem van het socialisme, en wijst alle verbroedering van die zijde bestist af.

K. D.

LITERATUUR EN KUNST.

Vlaamsch koren.

IV. De molensteen der critiek.
„Vlaamsch koren“ zoo noemde ik de beide kleine boekjes, die ik in m'n vorige artikelen behandelde. „Uit mijn rommelkas“ van Felix Timmermans en Antoon Thiry's „Pauwe's Vagevuur“. Ik kwam tot deze benaming, omdat de rijkdom aan volle gedachten, die in deze zonnige boekjes geborgen ligt, in mij de impressie ontgloeien deed van de diepneerbijgende korenaren, zwaar van rijpe vrucht, die ik op het zinderende zonneland van Vlaanderen in al hun verrukkende weelde heb gezien. En zoo als men telkens weer getroffen wordt door denzelfden overvloed die op den Vlaamschen akker wast, zoo bewondert men ook steeds opnieuw de gedachten-schat, die geborgen ligt in vele der geschriften, die de Vlaamsche literatuur heeft voortgebracht.

Want de beide genoemde boekjes zijn waarlijk

niet de eenige, die vol zijn als het Vlaamsche koren. Wat is niet „De Vlaschaard“ van Streuvels een diep-doorvoeld boek, of Sabbe's „Een Mei van vroomheid“, Timmermans' „Beginhofsporen“, Buysse's „Bolleken“, om nu maar aan enkele heel bekende geschriften te herinneren. En dan staan daar naast nog vele, die evenzeer de aandacht verdienen, ofschoon ze minder zijn opgemerkt. Zoo de beide romans van Sabbe: „t Pastorken van Schaerdijke“ en „Aan 't minnewater“, beide vertegenwoordigers van de Vlaamsche volkspsyche van typeerende kracht; „De Regenboog“ van Hugo Verriest, een bundel schetsen uit het Vlaamsche leven, zooals de toegewijde zielsverzorger het in z'n langen priesterloopbaan heeft leeren kennen; de bekoorlijke „Vlaamsche Volksvertelsels“, die Guido Gezelle heeft opgeteekend, omdat hij, zijn menschenkenner, er primitieve poëzie in voelde, ongebonden van vorm, maar uiting van de „zingende volksziel“ en vol kinderlijke blijmoedigheid. En dan de vele geschriften, die vertellen van den laaienden oorlogsbrand, zooals die het Vlaamsche volk heeft geteisterd, van het zware wee, waar onder Vlaanderen verbloede: Streuvels' „In Oorlogstijd“, de „Oorlogsnovellen“ van Ernest Claes met 't aangrijpende verhaal „Van een schamel moederje“ als onbetwistbaar het beste, en zooveel andere, die doen zien, hoe de groote wereldnood ook in het Vlaamsche leven diepe sporen heeft ingedrukt.

Met opzet noemde ik deze in genre zeer verschillende boeken op — de rij zou nog belangrijk uit te breiden zijn — om er de aandacht op te vestigen, hoe veelvormig de reproductie is van het Vlaamsche leven, terwijl toch altijd weer dezelfde eigenschappen op den voorgrond treden, devotie, naïveté, humor, in rijke schakeering van verrassend fijne en dikwijls diep-wortelende gedachten.

Vandaar dan, dat bij een beschouwen van het nieuwere Vlaamsche proza de gedachte in u opklimt aan den Vlaamschen korenakker, met z'n van vruchtwaaite buigende halmen. En ge bedenkt met vreugde, hoeveel kostelijk graan overblijven zal, als in rustige samenspreking over deze boeken, het kaf, dat ook onder dit koren gevonden wordt, door den dorschvlegel der critiek wordt afgescheiden.

Zonderling daarom doet het u aan, dat juist tegen dit zoo sympathiek deel der moderne Vlaamsche kunst verzet opkomt van den Vlaamschen kant zelf. Wel wisten we sinds lang van het bestaan der „Boomgaard-groep“, (jongeren, die zich in het tijdschrift „De Boomgaard“ hebben verenigd), die tegenover de dorpsverhalen, landschapsbeschrijvingen en detail-beschouwingen van het leven der landelijke eenvoud wilden stellen de analyse van het veel verder grijpende, veel meer gecompliceerde groote-stads-bewegen, omdat daar de mensch intenser leeft en de polsslag sneller gaat. Ook kenden we den tegenstand, die van de pessimisten (als Vermeersch) is uitgegaan, omdat zij het stralende optimisme, dat overal als zonneglans over het idyllische proza ligt uitgespreid, in strijd achten met de werkelijkheid, die somber is en nevelgrijs. Zonder nu deze tweeërlei openbaring van antipathie te beoordeelen of te veroordeelen, is ze voor ons verklaarbaar als de uiting van andere, geheel tegenstrijdige mentaliteit; het karakteronderscheid onder de menschen trekt natuurlijk ook door tot het terrein der kunst.

Maar niet eerder nog zagen we een oppositie tegen wat ik nu gemakshalve het idyllische proza noem, om redenen, die uit het karakter van deze kunst-groep zelf voortvloeien, het naïeve, of wil men, het primitieve.

En zulk een verzet komt thans van den kant van het Vlaamsche tijdschrift „Vlaamsche arbeid“. Daarin qualificeert een der leiders, Karel van den Oever, dit proza als de uitbeelding van een „pseudo Vlaanderen“, bedriegelijk, misleidend dus. Zelfs profeteert hij, dat deze literatuur door haar „ge-mantereerde toestanden“, „speelgoedachtige uitbeelding“, „beschrijvingen naar factuur van oud-Vlaamsche schilderijen“ niet blijvend zal kunnen zijn. En voorzover dit proza terugvoert naar het verleden, naar de middeleeuwen b.v., ziet hij niet een werkelijke reproductie, „maar een decadent, gefingeerd aanvoelen, zoodat een historische levens- en tijdswaarde niet bereikt werd“. De menschen, die men ziet, zijn geen levende wezens, maar poppen, die „met het houterig-kleurig gebaar der poppenkast“ staan „op den achtergrond van een schilderachtig stadje, dat echter dood (is)“.

Stellig is deze vernietigende critiek, die als de molensteen het koren verplettert, merkwaardig en om den man, van wien ze komt, en om den tijd, waarin ze zich uit, juist aan den vooravond van de huldiging, die men een der bekendste vertegenwoordigers dezer kunst, Felix Timmermans, wil bereiden.¹⁾

Ik moet eerlijk bekennen, dat ik Karel van den Oever, belangwekkend kunstenaar ongetwijfeld, altijd gehouden heb voor een medestander, een vriend van de detail-kunst. Zijn teer-romantische „Kem-pensche vertelsels“ toch staan heel dicht bij het

¹⁾ Medio October zal Timmermans door Vlaamsche en Hollandse kunstenaars met een (twee-daagsch feest worden gefeteerd (N.R.Ct. van 9 Sept.).